

TÕK Eesti keel

1. Eesti keele aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Eesti keel on emakeelena toimetulekuõppes sotsiaalsete oskuste ja tajude arendamise, tunnetustegevuse, suhtlemise, tegevuste kavandamise ning oma ja teiste tegevuste reguleerimise vahend.

Keelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel.

Keele õpetamise kaudu arendatakse õpilase kõnetegevust sensomotoorsel, keelelisel ja pragmaatilisel tasandil.

Kõnearenduses arvestatakse õpilase üldist arengutaset ja kõnesoovi, võimalikku nägemis- ja kuulmiskahjustust, artikulatsiooniaparaadi liikuvust.

Suhtlemise õpetamisel on kõige olulisem enda väljendamine nii keeleliste kui ka mittekeeleliste vahenditega ning partneri mõistmine. Kõne hääldusliku külje arendamisest olulisem on õpetada oma mõtete ja soovide arusaadavaks tegemist. Vajaduse korral võetakse kasutusele verbaalset kõnet toetavad ja/või asendavad kommunikatsioonivahendid.

Arendatakse suutlikkust oma teadmiste ja omandatud suhtlemisvahenditele vastavalt teavet küsida, edastada ja kasutada; mõista suhtlussituatsioone; kuulata ja mõista kohandatud teksti, lugeda ja mõista silte ja teabelauseid ning kohandatud lühitekste sõltuvalt kõne arengu tasemest; mõista ja kasutada graafilist teavet (pilte, skeeme) ja instruktsioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet.

Keele õpetamine on seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõikides tundides ning klassivälistes tegevustes. Kõne sisu toetub esialgu tajutavale situatsioonile, hiljem ka tajukujutlustele, sh piltidele. Verbaliseeritakse praktilises tegevuses tekkivaid olukordi, kommenteeritakse/kirjeldatakse oma või teiste tegevust. Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse mitteverbaalseid ja verbaalseid situatiivseid suhtlemisakte.

Suhtlemine täiskasvanuga toimub esialgu oma soovide väljendamise tasandil ning hiljem täiskasvanu suunatud/juhendatud suhtlussituatsioonides ning tegevustes, mille käigus omandatakse uusi teadmisi. Õpetaja ülesandeks on toetada verbaliseerimist, andes ette suhtlemisvahendid ja mallid, mida hakatakse järk-järgult iseseisvamalt kasutama. Õpilaste omavahelist suhtlemist soodustatakse, korraldades erinevaid koostegevusi.

Suhtlemisvahendite kasutama õpetamisel teadmiste omandamiseks arvestatakse järgmisi etappe:

- olemasoleva kogemuse fikseerimine,

- tuttavate objektide ning tegevuse tajumise sõnastamine,
- kujutiste ja kujutluste aktiveerimine mälupildile toetudes,
- varem tundmatute objektide ja tegevuste analüüsi sõnastamine omandatud suhtlemisvahendite piirides.

Oluline on suunata õpilasi mõistma ja õigesti kasutama objektide nimetusi, eristama neid tegevust, seisundit ja tunnuseid väljendavatest vahenditest.

Kuulmistähelepanu piisav areng on kõne mõistmise eelduseks. Selle arendamiseks harjutatakse mitteverbaalsete helide kuulamist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulmistähelepanu arendamiseks ja keeleüksuste tähenduste mõistmiseks kasutatakse häälitsuste ja sõnade järele kordamist, esemetele või piltidele osutamist, sisuliste või keeleliste vigade leidmist. Toimetulekuõppe lõpuks kujundatakse oskus kuulata jutustatud või ette loetud lühiteksti.

Kõneloome arendamisel on peamine eesmärk laiendada õpilaste baassõnavara ja kujundada baaslausungite moodustamise ja kasutamise oskust, et jõuda dialoogi sisaldavate lühitekstide loomiseni.

Grammatikaõpetuses õpetatakse lihtsamate grammatiliste konstruktsioonide praktilist mõistmist ja kasutamist.

Ladusa lugemiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Lugemisoskus tähendab eelkõige õpitud märkide ja sõnade äratundmist, mis võimaldab saada teavet ümbritsevast maailmast. Harjutatakse oskust lugeda tähtede, sõnade ja lühemate lausete kaupa.

Iseseisva kirjutamiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Kujundatakse üksikute oluliste sõnade ja lühikeste lausete kirjutamise – häälimise, õigekirja ja ära kirja, oskust.

2. Üldpädevuste kujundamine eesti keele aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla.

Eesti keele aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Eesti keele soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud tegevusi neljas valdkonnas:

- Suulise kõne mõistmine.
- Suuline eneseväljendus ja sõnavara.
- Tekstiloome ja selle mõistmine.

- Lugemine ja kirjutamine.

Loetletud valdkondade tegevuste lõimimise kaudu õppetegevuses ja igapäevaste tegevuste raames kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Eesti keele õppe käigus on hea võimalus erinevate kõnearenduslike tegevuste, õppetekstide, dramatiseeringute jms kaudu tutvuda Eestimaa ja selle ajalooga ning eestlaste kultuuripärandiga. Õpilased õpivad väärtustama Eestit kui oma kodumaad ja Eestis elavaid inimesi, nende rahvusest sõltumata. Õpilastega saab külastada teatrietendusi, teha õppekäike muuseumidesse. Õppetegevuse käigus laiendatakse ja täpsustatakse õpilaste vastavasisulist passiivset ja aktiivset sõnavara.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Eesti keele aine raames õpivad õpilased mõistma ning kasutama igapäevaseid viisakusväljendeid, väljendeid, mis võimaldavad küsida/pakkuda abi jms.

Enesemääratluspädevus

Eesti keele õpe loob hea võimaluse õppida erinevates asutustes, näiteks raamatukogus, kaupluses, teatris, kinos jne kasutatavate infokandjate lugemist ja mõistmist ning toimimist vastavalt saadud infole. Tänaval liiklemisel on abiks liiklusmärkide, tänavasiltide jms lugemisoskus ja tegutsemine vastavalt juhistele. Erinevates infokandjate lugemis- ja tõlgendamisoskus suurendab õpilaste iseseisvust ümbritsevas keskkonnas.

Õpipädevus

Õpilased kasutavad õpitud suhtlemis-, lugemis- ja kirjutamisoskusi igapäevases elus toime tulemiseks. Nad täidavad korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutavad sobivaid teabevahendeid. Õpilased on huvitatud uute teadmiste ja oskuste omandamisest.

Suhtluspädevus

Suhtluspädevuse arengut toetavad eelkõige igapäevased elulised suhtlussituatsioonid, mis on toimetulekuõppel koolipäeva lahutamatuks osaks. Õpilased osalevad vestlustes vastavalt oma võimetele. Õpilaste suhtlusakte tuleb positiivselt toetada ning suunata neid üha enam erinevate teemakäsitluste raames vestlustes osalema. Vajadusel saab kasutada suhtlemise toetamiseks erinevaid AAC vahendeid (alternatiivne ja augmentatiivne kommunikatsioon - alternatiivne ehk kõnet asendav kommunikatsioon ja augmentatiivne ehk kõnet toetav kommunikatsioon).

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

Keskkonnateadlikkuse arendamiseks tegeletakse eesti keele tundides erinevate märkide, siltide jms leidmise, äratundmise ja mõistmise õpetamisega. See loob võimaluse nt sorteerida prügi õigesti või leida matkates sobiv lõkke- ja/või prügi mahapanemise koht. Kujundatakse sisseostude tegemiseks vajalikku lugemisoskust.

Ettevõtlikkuspädevus

Õpilaste suhtlemisoskuste arendamiseks pakutakse neile õppekäikude raames erinevaid

suhtlemisvõimalusi nii eakaaslaste kui täiskasvanutega, tuttavate ja võõraste inimestega. Õpilasi suunatakse pingutama ühiselt seatud eesmärkide saavutamise nimel. Olulisel kohal on töö tegemise korrektsus, oskus alustatud tegevus lõpuni viia ja tulemust kontrollida, nt võrrelda näidisega. Õpilastes kujundatakse oskust märgata enda ja teiste pingutust ja tööd.

Digipädevus

Eesti keele õppimisel kasutatakse õpilastele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Eesti keele aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, mis läbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides eesti keele aine soovituslikus ainekavas kirjeldatud valdkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine

Jõukohase ja huvipakkuva mängulise ja elulis-praktilise tegevuse kaudu toetatakse õpilaste huvi kujunemist ümbritseva keskkonna esemete, nähtuste ja tegevuste vastu. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine ümbritsevasse keskkonda ja inimestesse. Tekib positiivne hoiak õppimisse ja kujunevad jõukohased eneseväljendus-, lugemis- ja kirjutamisoskused. Õppekäikudel saavad õpilased arendada lugemisoskust, teistega suheldes eneseväljendusoskusi.

Keskkond ja jätkusuutlik areng

Eesti keele aines omandatud oskusi ja teadmisi saavad õpilased kasutada igapäevastes elulistes olukordades. Olulisel kohal on õuesõppetunnid, kus pildimaterjali, sõnakaardid jms saab ühendada looduses leiduvaga. Õpilased tutvuvad elus ja eluta loodusega ning inimtekkelise keskkonnaga. Õpilased õpib mõistma enda rolli ümbritsevas keskkonnas ning saavad praktilise tegevuse kaudu vastavalt võimetele aru, kuidas saab enda käitumise ja tegevusega mõjutada keskkonnaressursside kasutamist.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Kesksel kohal on adekvaatse minapildi kujunemine. Õpilased õpivad teadvustama enda rolli perekonnas, klassi- ja koolikaaslaste hulgas ja laiemalt ühiskonnas. Erinevate eesti keele aine teemakäsitluste kaudu õpivad õpilased aru saama sõprussuhetest. Mängulises tegevuses omandavad õpilased oskused kaaslase kõrval ja kaaslasega koos tegutsemiseks ning esmased koostööoskused.

Kultuuriline identiteet

Kultuuriline identiteet kujuneb õpilastel kodu, kooli ja laiemalt ühiskonna pidevas koostöös. Eesti keele aine erinevate teemavaldkondade kaudu tutvuvad õpilased Eestimaa, eesti keele ja rahvuse ning kultuuripärandiga. Õpilased õpivad märkama erinevast rahvusest ja rassist kaaslasti enda ümber. Õpilased tutvuvad lisaks enda kultuurikeskkonnale ka kaaslaste omaga ning õpivad huviga ja avatult suhtuma rahvuslikesse ja kultuurilistesse erinevustesse. Olulisel kohal õppetegevuses on osalemine erinevatel kultuurisündmustel nii osavõtjate kui küllastajatena, kohtumised teiste kultuuride esindajatega nt spordivõistlustel, õppetööd toetavate projektide raames jms. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine uude ja erinevasse.

Teabekeskond ja meediakasutus

Igapäevaste tegevuste kaudu ja õppekäikudel suunatakse õpilasi leidma ja mõtestama ümbritsevas keskkonnas olevat eelkõige visuaalselt esitatud teavet. Õpilased õpivad igapäevategevustes, õpi- ja lihtsates tööülesannetes orienteerumisel ja nende sooritamisel kasutama keskkonnas olevat piltide, siltide, märksõnadena, skeemidena vms esitatud teavet. Õpilasi suunatakse mõtestatult kasutama vaba aja veetmise võimalusena erinevaid meediakanaleid: televisiooni, ajakirjandust jms. Ohutusega seonduvate teemade raames käsitletakse õpilaste kogemusväljaga ühtivaid ja arusaadavaid meediakasutusega seonduvaid ohtusid.

Tehnoloogia ja innovatsioon

Eesti keele aine teemavaldkondade käsitlemise raames saab õpetaja kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid digikeskkondi ja rakendusi. Õpilasi saab suunata mänguliste tegevuste ja õppimise kaudu kasutama arengule vastavaid jõukohaseid digivahendeid. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses.

Tervis ja ohutus

Eesti keele aine kuulamis-, vestlus- ja lugemisteemade hulgas on olulisel kohal õpilaste tervislike eluviisidega seonduv. Õpilasi suunatakse näitlike eluliste olukordade, sh rollimängude, dramatiseeringute jms kaudu järgima tervislikke eluviise tutvustades tervisliku toitumise põhimõtteid, vee tarbimise olulisust ning erinevaid sportimise võimalusi nii iseseisvalt kodus kui avalikel spordiväljakutel ning treeningute raames. Ohutuse teemat saab käsitleda läbivalt erinevate teemavaldkondade raames kujundades õpilastel teadmised ja oskused ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks.

Väärtused ja kõlblus

Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Õpilased õpivad tundma iseennast, enda tugevusi ja nõrkusi. Õpetaja jt täiskasvanute eeskujul kujuneb positiivne suhtumine iseendasse, kaaslastesse ja laiemalt ümbritsevasse keskkonda, sh looduskeskkonda. Erinevate eesti keele teemakäsitluste läbi omandavad õpilased aktsepteeritavad väärtushinnangud ning käitumismallid. Õppimine toimub elulistes olukordades, rollimängude, dramatiseeringute läbi. Õpilastega külastatakse teatrietendusi ja vaadatakse filme, mida hiljem koos analüüsitakse. Vastavasisulised tegevused arendavad õpilaste suhtlemisjulgust ning eneseväljendusoskusi.

4. Eesti keele aine lõiming teiste õppeainetega

Eesti keel ja elu- ja toimetulekuõpe

Eesti keeles omandatud verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid, omandatud piltide, sümbolite, sõnade ja lihtsa teksti lugemise oskust kasutatakse kõikide elu- ja toimetulekuõppe teemade käsitlemisel. Elu- ja toimetulekuõppe aine raames, sh praktilise tegevuse käigus kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad teemakohaseid piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud õppejutte, otsivad suunamisel infot erinevatest allikatest: töölehed, arengule vastavad raamatud, internet vms.

Eesti keel ja matemaatika

Eesti keeles omandatud oskusi ja teadmisi kasutatakse matemaatikas erinevate ülesannete lahendamisel. Eesti keele aines raames omandavad õpilased passiivses ja aktiivses kasutuses matemaatikaalase sõnavara, nt kehaosade nimetused, ruumisuhteid, suurustunnuseid jms märkivad mõisted. Õpilased õpivad mõistma ja kasutama arvsõnu, järgarvude nimetusi, mõõtühikute nimetusi jms. Õpilased õpivad lugema, mõistma ja järeldusi tegema visuaalselt interpreteeritud infost, mis on esitatud erinevate piltide, jooniste, tabelite, skeemide, graafikute jmt abil. Nende õpilaste puhul, kes on omandanud lihtsa teksti lugemise oskuse, on oluline toetada funktsionaalse lugemisoskuse arengut lugedes elulisi matemaatilisi jutukei ja suutlikust rakendada loetud tekstist saadud teavet. Teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust.

Eesti keel ja tööõpe

Õppetöö läbiviimisel suhtleb õpetaja õpilastega kasutades õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, skeemide, sõnade/ lihtlausete kaudu esitatud teavet ning töö täitmisel lähtuvad sellest. Koostöös teistega arenevad õpilaste suhtlemisoskused.

Eesti keel ja kehaline kasvatus

Kehalise kasvatus tundides praktiliste liikumistegevuste raames kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja täitma õpetajapoolseid korraldusi ja järgima verbaalselt ja/ või

alternatiivsete vahendite abil selgitatud mängureegleid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud infokandjaid linnaruumis, mängu- ja spordiväljakutel, looduskeskkonnas jm.

Eesti keel ja rütmika

Õpilasi suunatakse jälgima, mõistma ja täitma õpetaja korraldusi. Õpilased osalevad rütmisalmide lugemisel, liisutamisel, rahvalaulude laulmisel jms.

Eesti keel ja muusikaõpetus

Muusikatundides on võimalus õpilasel kasutada eesti keele aines õpitud sõnu, häämitsusi (nt loomahääled) ja emotsioone ning tegevusi väljendavaid žeste. Eesti keele tunnid on võimaluseks lugeda ja pähe õppida laulusõnu.

Eesti keel ja kunst ja käeline tegevus

Kunsti ja käelise tegevuse aine teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased kirjeldavad suunavate küsimuste ja pildimaterjali abil enda ja teiste kunstitöid, emotsioone, mis tekkisid loometöö käigus ning valmis töid vaadates. Õpilased loevad piltide, skeemide, jooniste või tekstina esitatud tööjuhendeid, kirjutavad kunstitöödele enda nime, töö pealkirja jms.

5. Eesti keele aine rõhuasetused

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
------------------------	-------------------------	--------------------------

Selgitatakse välja õpilase kõnemõistmise ja verbaalse/mitteverbaalse eneseväljenduse oskused. Lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega. Kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda. Vajaduse korral võetakse kasutusele alternatiivsed suhtlusvahendid. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega oma põhivajadusi ja soove arusaadavalt väljendama. Õpetatakse lühikorraldusi kuulama ning esitatud korraldustele situatsioonist lähtuvalt koos osutamise/ettenäitamisega reageerima, oma kõnet ja häälistsusi grupis koostöötamise eesmärgil reguleerima. Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine. Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused. Lihtsate ja õpilaste jaoks arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude ning erinevate õppeülesannete kaudu arendatakse kuulmistähelepanu: õpetatakse reageerimist erinevatele helidele ja mürale, kõnehäälikute	Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi. Jätkub kõnearendustöö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauseid. Kujuneb võime elementaarselt kommenteerida oma tegevust verbaalselt või alternatiivsete vahenditega. Õpetatakse küsimustele vastama tajutud sündmuse või pildi põhjal. Laiendatakse baassõnavara, kusjuures sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele. Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid, varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust. Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist. Olulisel kohal on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste aktiveerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult	Arendatakse oskust tulla toime igapäevastes suhtlussituatsioonides, püsida dialoogis. Täiendatakse eneseväljendusoskusi, kujundatakse suhtlemisoskust. Arendatakse oskust iseseisvalt informatsiooni hankida ja kasutada ning teateid edastada. Toetatakse õpilase suutlikkust kõnelemisel mälukujutlustele tugineda. Kujundatakse oskust eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada. Kujundatakse suutlikkust lühikest ja arusaadavat juhendit mälus säilitada ja seda õpitud ja/või harjutatud toimingu sooritamisel arvestada. Arendatakse oskust kõne abil oma tegevust planeerida ja reguleerida. Õpilane omandab elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi. Grammatikateemasid õpetatakse praktilisel viisil.
--	--	--

äratundmist ja eristamist, sõnade eristamist. Vajaduse korral täpsustatakse hääldust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevaid häälikuid ja häälikukomplekse (häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna) järele korrata. Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimaluse korral baaslausungite moodustamist. Alustatakse lugemise ja kirjutamise eeluskuste kujundamisega. Õpetatakse pildi ja terviksõna lugemise oskust. Tehakse lihtsamaid kirja eelharjutusi.	(pildi abil, kogemuste alusel). Terviksõnameetodil loetavate sõnade arvu suurendatakse. Õpetatakse tundma ja kirjutama tähti, häälima ja kirjutama lühikesi sõnu, lugema (veerima) lühikesi sõnu ja lauseid.	
---	---	--

6. Eesti keele aine õpitulemused, soovituslik õppesisu ja soovitused õppetöö läbiviimiseks

6.1 Teema: Suulise kõne mõistmine

6.1.1 Soovituslikust õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Suulise kõne mõistmine		
I arengutaseme lõpuks	II arengutaseme lõpuks	III arengutaseme lõpuks

Õpilane: 1) eristab kõnet ja mittekõnelisi helisid; 2) reageerib oma nimele ja tuttavatele lühikorraldustele, teab ja/või kasutab klassikaaslaste nimesid; 3) orienteerub lähiümbruses sõnade/lihtsustatud viibete/alternatiivsete suhtlusvahendite toel; 4) tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud sümboliteid, lihtsustatud viipeid ja sõnu, oskab neid suunamisel kasutada; 5) osutab nimetamisel oma kehaosadele, tegevustes kasutatavatele esemetele ja tuttavatele inimestele; 6) mõistab objektidevahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid; 7) mõistab seost objekt-pilt-sõna; 8) kuulab kohaldatud lühiteksti, jälgib dramatiseeringut; 9) orienteerub lähiümbruses sõnade, lihtsustatud viibete, piktogrammide, PCS piltide vms toel.	Õpilane: 1) kuulab ja jälgib kaaslaste ja õpetaja igapäevast kõnet; 2) täidab üheosalisi korraldusi; 3) mõistab õpitud märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid igapäevases suhtluses; 4) mõistab seoseid objekt-pilt-keeleüksus; 5) leiab eseme asukoha kirjelduse järgi; 6) mõistab kohaldatud lühiteksti sisu; 7) mõistab tuttavate objektide ja sündmuste tüüpilisi ja juhuslikke tunnuseid, neid väljendavaid keelendeid; 8) mõistab lihtlauset.	Õpilane: 1) mõistab igapäevakõnet; 2) mõistab ja täidab kaheosalisi/kolmeosalisi korraldusi; 3) tunneb kirjelduse järgi ära tuttavad objektid, sündmused; 4) mõistab igapäevaelu suhtlussituatsioonides kasutusel olevate märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid; 5) mõistab seoseid objekt-pilt-skeem-keeleüksus; 6) mõistab igapäevaseid põhjus - tagajärg seoseid; 7) mõistab suulist/kirjalikku kohaldatud teksti; 8) mõistab laiendatud lihtlauset; 9) seostab tuttavat verbaalset ja mitteverbaalset infot; 10) mõistab mõnda enamlevinud võõrsõna.
---	---	---

6.1.2 Soovituslik õppesisu

Suulise kõne mõistmine		
I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Mittekõneliste helide ja mürade eristamine inimkõnest; inimkõne äratundmine ja erinevate helide ja mürade matkimine. Oma nimele reageerimine. Klassikaaslaste nimede teadmine. Õpilase tegevustega seotud kõne mõistmine. 2 - 3 objekti vaheliste ruumisuhete ja neid väljendavate keelendite (all, peal, ees, taga, kõrval) mõistmine. Verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud lühikorralduste ja keeldude situatiivne mõistmine.	Kuulmistaju ja verbaalse operatiivmälu arendamine. Kõne rütmide (häälikuridade, kõnetaktide, sõnaridade ja lühikeste lausete järelkordamine), rütmisalmide koos- ja järelkordamine. Tähtpäevadega seotud salmide mõistmine ja õppimine. Seose objekt – pilt – sõna loomine. Objektide vaheliste ruumisuhete ja neid väljendavate keelendite (all, peal, ees, taga, kõrval) mõistmine. Esemelise asukoha leidmine kirjelduse järgi. Verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud lühikorralduste ja keeldude mõistmine. Lihtsas keeles (ARE keeles) esitatud lühitekstide sisu mõistmine. Tekstide sisu taastamine pildimaterjali, skeemide ja küsimuste abil.	Korralduste, juhendite mõistmine. Verbaalse ja mitteverbaalse info seostamine. Tuttavate objektide ja sündmuste äratundmine kirjelduse järgi. Seoste objekt – pilt – skeem – keeleüksus Objektide asukoha teadvustamine kahe parameetri alusel (all paremal, taga peal jne). Jutustatud/etteloetud arengule vastava eakohase teksti jälgimine ja mõistmine.

6.1.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- Õpilaste arengutasemetega arvestamine õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel.

Eesti keele aines toimub õppetegevus kolmel arengutasemel: I arengutase, II arengutase, III arengutase.

Samaealiste toimetulekuõppel õppivate õpilaste kogemused, võimed, oskused ja teadmised erinevad tingituna puude spetsiifikast, kaasuvatest diagnoosidest ja eelnevatest elulis-praktilistest kogemustest.

Ühes klassis õppivad õpilased võivad olla eesti keele aines erinevatel arengutasemetel.

Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse iga konkreetse õpilase kogemustest, võimetest, oskustest ja teadmistest. Õpilane jõuab järgmisele arengutasemele erinevates eesti keele aine valdkondades vastavalt individuaalsele arengu tempole (vt [Mõiste "arengutase" kasutamine toimetulekuõppes.](#)).

- **Toimetulekuõppe tasemel õppiva õpilase kõne.**

Kõne hõlmab lisaks verbaalsele eneseväljendusele ka miimika, žestide, lihtsustatud viibete, erinevate märgi- ja pildisüsteemide jms kasutamist (vt [AAC vahendite kasutamine](#)).

- **Soovituslikud tegevused õpilase kõnemõistmise arendamiseks.**
 - Mängud/ kopeerimisharjutused erinevate helitekitajatega.
 - Peitusemäng, hääle järgi inimese leidmine.
 - Õpilaste kõne salvestamine. Oma ja kaaslaste/õpetaja hääle eristamine salvestuselt. Õpilane, kelle puudub verbaalne kõne osutab nt hääletekitaja fotole.
 - Igapäevaelutoiminguid saatvate juhiste mõistmine - riietumine, laua katmine oma töökoha/klassi korrastamine.
 - PCS piltidest koostatud sotsiaalsete lugude kasutamine erinevates lapse eluga seotud situatsioonides (kool, kodu, ühisruum).
- **Näide valdkonnast Suulise kõne mõistmine.**

Suulise kõne mõistmine I arengutaseme lõpuks.

Loore saab aru igapäevasest situatiivsest kõnest. Tunneb ära, kui kasutatakse tema nime. Reageerib oma nimele. Aeg-ajalt vajab ka igapäevaste korralduste kordamist (abiks lihtsustatud piktogrammid). Sageli jälgib, mida kaaslased teevad ning matkib nende tegevust. Teataval määral toetavad kõnest arusaamist õpetaja poolt kasutatavad lihtsustatud viiped.

6.2 Teema: Eneseväljendus ja sõnavara

6.2.1 Soovituslikust õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Eneseväljendus ja sõnavara		
I arengutaseme lõpuks	II arengutaseme lõpuks	III arengutaseme lõpuks

Õpilane: 1) annab märku oma soovidest ja vajadustest õpitud viisil; 2) väljendab eitust ja jaatust; 3) vastab arusaadavatele küsimustele 1–2 sõna või alternatiivse suhtlusvahendi abil; 4) nimetab lähiümbruse esemeid, temale olulisi isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil; 5) tunneb ära ja nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid ja isikuid; 6) nimetab üksikuid tuttavaid üldnimetusi verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendi abil; 7) moodustab ja kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset; 8) osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil; 9) meeldetuletamisel tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil;	Õpilane: 1) väljendab oma soove ja palub vajaduse korral abi; 2) osaleb situatiivses dialoogis; 3) nimetab reaalseid või pildil kujutatud tuttavaid objekte, nende tajutavaid tunnuseid õpitud viisil; 4) oskab nimetada õpitud üldnimetusi; 5) kommenteerib kaaslast ja oma tegevusi selle sooritamise ajal ja vahetult pärast seda verbaalselt 2-3 sõnaga (lihtsa lausungiga) või alternatiivseid vahendeid kasutades; 6) esitab küsimusi kaaslaste tegevuse kohta; 7) mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes lihtlauset; 8) annab kuulnud teksti sisu edasi suunavate küsimuste abil verbaalselt või alternatiivsel viisil; 9) kordab lühikesi rütmisalme ja luuletusi; 10) kasutab õpitud viisil enamlevinud viisakusväljendeid kontakti astudes ja tuttavates situatsioonides; 11) ütleb õpitud viisil oma nime, vanuse, aadressi ja teisi olulisi andmeid;	Õpilane: 1) kasutab elulistes olukordades vajalikku põhisõnavara; 2) alustab dialoogi ja suudab selles lühiajaliselt püsida; 3) kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi õpitud viisil; 4) kasutab õpitud üldnimetusi; 5) kommenteerib oma tegevuse tulemust õpitud viisil; 6) väljendab enda kogetud emotsioone; 7) mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes laiendatud lihtlauset; 8) jätab meelde ja edastab lühiteate; 9) annab verbaalselt või alternatiivsel viisil edasi lühijutu sisu; 10) teab peast õpitud luuletusi; 11) kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides õpitud viisil;
--	---	---

10) tutvustab ennast, öeldes oma nime või kasutades alternatiivset suhtlusvahendit.	12) sõnastab pildil kujutatud tegevusi 3-4 lihtlausega, toetudes skeemile ja/või küsimustele; 13) räägib oma tegevust praegu, enne.	12) oskab nimetada olulisi andmeid enda kohta; 13) annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil; 14) jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest pildi või kogemuse põhjal.
---	--	---

6.2.2 Soovituslik õppesisu

Eneseväljendus ja sõnavara		
I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel

Emotsionaalse kontakti otsimine, loomine ja hoidmine täiskasvanute ja kaaslastega. Reageerimine miimikale, intonatsioonile, kehaasendile, liigutustele. Hingamis- ja artikulatsiooniharjutused. Rütmisalmide saatmine liigutustega, kooskõne vastavalt võimekusele. Oma põhivajaduste ja soovide, nt janu, vajadus tualetti minna, väljendamine lihtsate keeleliste vahenditega (sõnad, baaslausungid) või õpitud alternatiivsete vahenditega. Küsimustele vastamine jaatavalt/ eitavalt žesti, viipe, häälsuse või sõnaga. Viisakusväljendite äratundmine, reageerimine, kasutamine. Oma tegevusele viitamine, ärgitatud privaatkõne alged. Tegevusaktile antud hinnangu õige - vale mõistmine. Situatsioonile vastavate sõnade ja 2-3-sõnaliste baaslausete äratundmine ja kasutamine koos- ja järelkõnes. Esemete ja nende kujutiste rühmitamine 1 – 2 tajutava tunnuse alusel ja rühma	Täiskasvanu ja kaaslasega kontakti astumise harjutamine. Osalemine situatiivses dialoogis, sh rollimängudes. Viisakusväljendite kasutamine. Oma vajaduste ja soovide väljendamine, vajadusel abi küsimine. Enda kohta olulise teabe esitamine. Tajutavate ruumi- ja ajakujutluste verbaliseerimine, ees- ja tagasõnade kasutamine. Sõnavaratöö, sh omadussõnad, mis väljendavad tajutavaid tunnuseid, levinud üldnimetused (lind-loom) ja allrühmade nimetused (koduloom-metsloom), teistes õppeainetes kasutusel olev sõnavara. Objektide ja sündmuste tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine ja sõnastamine. 3-4 sõnalise baaslause moodustamine, sh tunnuse/omaduse väljendamine. 2-3-osalise pildiseeria järjestamine suunamisel. Suunavate küsimuste abil	Suhtlemine tuttavate ja võõraste inimestega igapäevastes elulistes situatsioonides. Enamlevinud suhtlemissituatsioonide väljendused. Kujutluste verbaliseerimine ja/või alternatiivsete vahenditega väljendamine. Võrdlemine plaani järgi (inimesed, aastaajad, loomad, puuviljad jne). Telefoni kasutamine. Üldistamine 2- 3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine ja nimetamine. Elementaarsete põhjustagajärg seoste loomine praktilises tegevuses. Käänded (funktsioonide kaupa), pöörded igapäevases kõnes. Omadussõnad emotsioonide ja tunnete kirjeldamiseks. Väheste vabade laienditega (määrused, sihitised täiendid) lihtlause moodustamine (4-5 sõnaline lause) ja kasutamine suhtluses.
---	---	---

kuuluvate objektide nimetamine. Tajutavat/pildil kujutatud tegevust kujutava lausungi kuulamine ja mõistmine konkreetset tegevust või pilti tajudes. Lähiümbruses orienteerumine sõna/lihtsustatud viipe/ PCS pildi, piktogrammi toel.	piltidel kujutatud esemete, olendite ja tegevuste nimetamine ja kirjeldamine. Tegevuspildi, olupildi, 2-3 pildist koosneva pildiseeria järgi lausete moodustamine ja jutustamine pildimaterjali, suunavate küsimuste ja skeemide abil. Oma tegevusest jutustamine olevikus ja lihtminevikus kasutades sõnu, baaslauseid või alternatiivseid vahendeid. Rääkimine suunatult kaaslase ja oma tegevusest selle sooritamisel ja vahetult pärast seda. Küsimuste esitamine kaaslastele (<i>mida teed? kus oled?</i>), küsimustele vastamine. Tuttavate tegevuste hindamine põhimõttel õige-vale, meeldib – ei meeldi. Mõisted <i>täht-sõna</i>, nimetamine/ äratundmine ja leidmine/märkimine.	Passiivse ja aktiivse sõnavara laiendamine ja täpsustamine. Salmide õppimine kuulamise järgi Kuni 6-osalise pildiseeria järjestamine ja selle järgi jutustamine. Kuuldud jutukese või info ümberjutustamine (edastamine).
---	--	---

6.2.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Eneseväljendusoskuste arendamine.**

Oma kogemuse jagamine on sotsiaalse suhtluse peamine komponent. Väike laps hakkab kogemusest algul rääkima üksikute sõnadega, seejärel üksikute lausungitega, lõpuks mitme lausungiga ehk tekstiga. Jutustamine on keeruline sotsiaalne, kognitiivne ning keeleline toiming, mis enamiku laste puhul vajab täiskasvanu toetust (st see ei kujune mõõdamattes, iseenesest). Oma esimesed jutud konstrueeribki laps täiskasvanu toel, dialoogis.

Õppetegevustes läheb õppijal vaja nii millegi kirjeldamist, selgitamist kui ka põhjendamist. Jutustama õpetamisel tuleb arvestada, et teksti koostamisel on kaks tasandit: sisuline ja keeleline. Jutustamine aga on oluline suhtlemise osaoskus, mida läheb palju vaja nii sotsiaalses suhtluses kui ka õppetegevustes. Jutu sisu sõltub lapse kognitiivsest tegevusest: mida laps tähele paneb, tajub; mis tal mällu on salvestunud, kuidas laps mõtleb, st analüüsib, järeldab, loob seoseid jne. Õpetaja roll on aidata õppijal luua jutu skemaatilis-sisulist kava: suunata last tajuma ja/või meenutama olulist infot, valima (mis on oluline, mis mitte nii oluline) ja järjestama infot ([Hallap, M., Padrik, M., Raudsik, S. "Ikka ja jälle jutustamisoskusest". Õpeajate Leht, 26.09.23](#)).

Kõneloome peaesmärk on arendada õpilase sõnavara ja baaslausungite kasutamise oskust, et jõuda (abiga) lühitekstide loomiseni.

- Rohkelt häid ideid ja jaotusmaterjali sõnavara arenendamiseks leiab Hille Karu, Ly Laane raamatust ["Kõnearendusmängud"](#)

6.3 Teema: Lugemine

6.3.1 Soovituslikust õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Lugemine		
I arengutaseme lõpuks	II arengutaseme lõpuks	III arengutaseme lõpuks
Õpilane: 1) loeb infot fotolt ja joonistatud pildilt; 2) loeb PCS pilti, piktogrammi vms; 3) loeb sümbolite abil päevakava, tegevuste järjekorda; 4) eristab õpitud tähti teistest sümbolitest; 5) tunneb sõnakuju järgi oma nime; 6) loeb üksikuid õpitud sõnu terviksõnameetodil.	Õpilane: 1) loeb tegevuspilti; 2) loeb piltskeemi; 3) kuuleb ja eristab häälikut häälikute reas ja sõnas; 4) häälib õpetaja abiga lihtsa silbistruktuuriga sõnu; 5) tunneb joonistähti; 6) loeb veerides lihtsa häälikustruktuuriga 1–2-silbilisi sõnu ja lühilauseid.	Õpilane: 1) eristab erinevaid häälikuid ja nende järjekorda lihtsa silbistruktuuriga sõnades; 2) häälib iseseisvalt lihtsa silbistruktuuriga sõnu; 3) tunneb kirjatähti; 4) loeb erineva pikkusega lihtsa silbistruktuuriga sõnu ja lühilauseid; 5) leiab abiga vajalikku infot jõukohaseks kohandatud retseptist, telekavast jms; 6) oskab lugeda lihtsaid teabetekste, e-kirju jms.

6.3.2 Soovituslik õppesisu

Lugemine		
I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Situatsioonide lugemise oskuse kujundamine ja täiendamine. Tuttavate situatsioonide äratundmine ja käitumine vastavalt õpitud reeglitele. Harjumine uudsete olukordadega. Esemete ja nende funktsiooni äratundmine, rühmitamine vastavalt esemete funktsioonile. Foto, pildi, sümboli ja terviksõna lugemisoskuse kujundamine. Piltpäevakava lugemine. Tähekujude õppimine, eristamine teistest sümbolitest. Nimede (oma nimi, kaaslaste nimed) lugemine terviksõnameetodil. Lapse jaoks igapäevaselt oluliste sõnade lugemine terviksõnameetodil.	Situatsioonide lugemise oskuse arendamine; uudsed olukorrad; reeglite mõistmine ja järgimine uudsetes olukordades. Tegevuspildi vaatlemine, pildil kujutatu mõistmine. Piltskeemidena esitatud tööjuhiste lugemine. Häälimisoskuste kujundamine, hääliku leidmine sõnas (algul, keskel, lõpus; soovitavalt helilised häälikud). 3-4-häälikuliste sõnade kooshäälimine. Hääliku- ja tähevahelise seose loomine. Joonistäheddes kirjutatud sõnade, sõnaühendite, lühilause lugemine.	Iseseisev toimetulemine uudes olukorras; käitumisreeglite märkamine, mõistmine ja järgimine. Lühikese ja ülipika (täis)hääliku diferentseerimine kuulmise teel. Sõnade iseseisev häälimine. Väiketäheddes kirjutatud sõnade, teksti lugemine. Sõnaühendi, lihtlause lugemine. Lihtsas keeles (ARE-keeles) tekstide lugemine. Teabeteksti, e-maili lugemine.

6.3.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Laiendatud lugemisoskus.**

Toimetulekuõppes lähtutakse laiendatud lugemisoskuse põhimõtetest. Laiendatud lugemisoskuse eesmärk toimetulekuõppes on ümbritsevast keskkonnast võimalikult adekvaatne arusaamine ning iseseisev toimetulek.

Toimetulekuõppel õppivate laste vaimne vanus on võrreldav 2 kuni 7 (10) aastase eakohase arenguga lapse vaimse vanusega. Seetõttu lähtutakse toimetulekuõppes lapse lugemisoskuse arendamisel 2 kuni 7 (10) aastase eakohase arenguga lapse lugemisoskuse etappidest. Allpool loetletud lugemisoskuse etappidel vajaminevad oskused omandavad eakohase arenguga lapsed koolieelses eas ning nende areng jätkub paralleelselt nõ klassikalises tähenduses lugemisoskuse arenguga.

- Esemete ja situatsioonide lugemine.
- Piltide lugemine.
- Sümbolite lugemine.
- Signaalsõnade lugemine.
- Terviksõnade lugemine.
- Kirjutatud tekstide lugemine.

[Täpsemad metoodilised soovitused toimetulekuõppel õpilase lugema õpetamiseks on siin.](#)

- **Lugemaõppimist muudab mänguliseks ja eluliseks näiteks**
 - piltide (üksikesemed; süžeebildid), pildiseeriade, lotomängude jms kasutamine;
 - igapäevaeluga seotud toimingute käigus kodus, õppetöö käigus koolis ja õppekäikudel infokandjate otsimine, lugemine ja juhiste järgimine.

6.4 Teema: Kirjutamine

6.4.1 Soovituslikust õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Kirjutamine		
I arengutaseme lõpuks	II arengutaseme lõpuks	III arengutasemelõpuks

Õpilane: 1) eristab õpitud tähti teistest sümbolitest; 2) teeb näidise järgi lihtsamaid kirja eelharjutusi; 3) kasutab koostegevuses enese väljendamiseks talle igapäevaselt olulisi digivahendeid.	Õpilane: 1) tunneb ja kirjutab joonistähti; 2) kirjutab lühikesi õpitud sõnu, sh oma nime; 3) teeb tähthaaval ära kirja; 4) oskab õppetegevustes suunamisel kasutada tuttavaid digivahendeid ja tuleb koostegevuses toime ohutu internetikasutusega.	Õpilane: 1) eristab kuulmise teel ja märgib abiga lühikest ja ülipikka (täis)häälikut 2) tunneb kirjatahti ja kirjutab kirjatahti; 3) kirjutab iseseisvalt sõnu, sõnaühendeid ja lühilauseid; 4) sooritab ära kirja sõna, sõnaühendi või lühikese lause kaupa; 5) kirjutab allkirja; 6) kasutab võimalikult ohutult tuttavaid digivahendeid, internetiotsingut ja sotsiaalmeediat; 7) oskab kirjutada ja saata lihtsamaid e-kirju.
---	---	--

6.4.2 Soovituslik õppesisu

Kirjutamine		
I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel

Joonistus- ja kirjutamisvahendite kasutamine suunamine.	Kirjutamine pildi- ja sõnakaartide abil.	Päevakava/nädalakava iseseisev koostamine.
Kritseldamine, joonistamine, värvimine.	Suunamisel päevakava koostamine sümbolite ja sõnakaartide abil.	Kirjätähtede kirjutamise õppimine. Suur algustäht nimes, lause alguses.
Kirja eelharjutused, silma ja käe koostöö arendamine.	Joonistatähtede kirjutamise õppimine.	Kirjutamine igapäevaelus (allkiri, blankettide täitmine, arvutikeele väljendid jms).
Peenmotoorika arendamine.	Oma nime kirjutamine.	Käsitsi kirjutamine ja kirjutamine nutiseadmes.
Tähekujude õppimine erinevate meelte kaudu: tähekujude läbi kõndimine, maalimine, voolimine, kirjutamine erinevale pinnale erinevate vahenditega jms	Ärakiri (ladumine, kirjutamine).	Suunatud internetiotsing.
Kirjutamine pildikaartide abil.	Arvutiklaviatuuri tundmaõppimine, ärakiri arvutis.	Vajadusel kõnet asendava või toetava suhtlustahvli ja/ või digivahendi kasutamine enda soovide ja mõtete väljendamiseks.
Koostegvuses päevakava koostamine piltide ja sümbolite abil.	Vajadusel kõnet asendava või toetava suhtlustahvli ja/ või digivahendi kasutamine suunamisel enda soovide ja mõtete väljendamiseks.	
Vajadusel kõnet asendava või toetava suhtlustahvli ja/ või digivahendi kasutamine koostegvuses enda soovide väljendamiseks.		

6.4.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Laiendatud kirjutamisoskus.**

Toimetulekuõppes lähtutakse laiendatud kirjutamisoskuse põhimõtetest. Laiendatud kirjutamisoskuse tähenduses omistatakse lapse kritseldustele, joonistustele ja tähekujudele tavapärasest suuremat tähendust mõistes neid kui lapse kirjaliku eneseväljendamise vahendit. Igapäevases elus ja õppetegevuse raames julgustatakse ja suunatakse lapsi ennast graafiliste märkide abil väljendama. Laiendatud kirjutamise mõiste alla kuulub ka pildi- ja/või sõnakaartide abil enese väljendamine.

Laiendatud kirjutamise mõiste hõlmab järgmisi kirjutamisoskuse etappe:

- Grafomotoorne kirjutamisprotsess. Tavalisest suuremat tähendust omistatakse lapse kritseldustele, joonistustele, tähekujude kirjutamisele, st traditsioonilises mõistes kirjutamise eelharjutustele.
- Kirjutamine pildi- ja/või sõnakaartide abil.
- Tähekasutusreeglitel põhinev kirjutamine.

Teadliku kirjutama õppimise eelduseks selle laiendatud tähenduses toimetulekuõppes on lapse arusaamine, et kritselduste, joonistuste, kirja, pildi- või sõnakaartide abil, mida ta ise kindlasse süsteemi paigutab, on tal võimalik end teistele arusaadavalt väljendada. Oluline on anda lapsele kasutamiseks erinevaid kunsti- ja kirjutamistarbeid. Ümbritsevate inimeste huvi ja positiivne tagasiside lapse tegevuse vastu soodustab kirjutamisoskuse arengut.

Täpsemad metoodilised soovitused toimetulekuõppel õpilase kirjutama õpetamiseks on [siin](#).

- **Valik võtteid kirjutamisoskuse kujundamiseks.**
 - Kirja eelharjutused töölehel- erineva amplituudiga joonte tõmbamine - pliiatsiga, värviga, sõrmega.
 - Joonte tõmbamine mannale, liivale, erineva amplituudiga joonte katmine voolimismassiga.
 - Oma nimekaardi ühendamine enda fotoga.
 - Digitaalsed õppemängud.
 - Õige ja vale tähekujude eristamise harjutused/mängud.
 - Õpitavate sõnade ladumine tähekaartide/klotside abil näidise ja häälimise toel.
 - Ärakiri (paberilt, raamatust, raskeim variant on ärakiri tahvlilt).
 - Sõna trükkimine klaviatuuril.

7. Soovituslik õppevara

7.1 Toimetulekuõppe tasemele koostatud õppevara

[Toimetulekuõppe õppevara](#). ESF programm „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine”.

7.2 Valik soovituslikest lisamaterjalidest

Aavik, T., Lubi, L. ["Kümme muinasjuttu"](#). ESF programm „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine”.

Albert, T. [Saripildid kõnearenduseks](#). ESF programm „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine”.

Hansen, A., Jahu, M. (2012). ["Lups Lugema"](#). Ajakirjade Kirjastus.

Hansen, A., Jahu, M. (2010). ["Lups lugema 2"](#). Ajakirjade Kirjastus.

Hansen, A., Jahu, M. 82013). ["Lups lugema 3"](#). Ajakirjade Kirjastus.

Karu, H., Laane, L. (2017). ["Kõnearendusmängud"](#). Atlex.

Kivipõld-Verbitskas, H., Kunto, K. (2017). Kõnearenduslik mäng ["Mustrimäng"](#). Pärnu Väikelastekool OÜ.

Kula, P., Sildre, J. (2007). ["Kõnearenduspildid"](#). Koolibri.

Pihlak, U., Paluveer, S. ["Tähelaulud"](#). ESF programm „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine”.

Puik, T. (2023). ["Kuula emakeelt"](#). Tiiu Puik.

Vahtramäe, M. (2024). [Kõnelevad pildid. Suhtlemise toetamine piltide abil.](#) Atlex.

Vormgevoel. (2022). [Suur pildiraamat täiskasvanutele, kes ei oska lugeda.](#) Glossus.